

CADRUL DE CHELTUIELI PE TERMEN MEDIU – INSTRUMENT EFICIENT DE PLANIFICARE A BUGETULUI

Galina ULIAN, Tatiana VIȘANU

Universitatea de Stat din Moldova

Bugetul este în egală măsură un instrument de administrare economică și financiară, dar și o declarație implicită de politică. Cauza principală a unor performanțe modeste ale bugetării deseori constă în legătura slabă dintre aceste două componente. Asigurarea acestei legături reprezintă o prioritate a reformei bugetare promovate în multe state. CCTM este unul din instrumentele moderne de planificare a bugetului care încearcă să asigure această legătură prin planificarea bugetului pe termen mediu, având la bază politicile publice. În acest articol se va face analiza reformei CCTM în lume și se va demonstra oportunitatea acestei reforme în Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: *buget, planificare a bugetului, CCTM, CBTM, CFTM, disciplină financiară agregată, eficiență în procesul de alocare, eficiență tehnică etc.*

AVERAGE TERM EXPENDITURE FRAMEWORK – AN EFICIENT TOOL FOR BUDGET PLANNING

The budget is both an economic and financial management tool, but also an implicit political statement. The main cause of poor performance budgeting in the world is often the weak correlation between these two components. The provision of this connection is a priority of the current budgetary reform promoted in many countries of the world. MTEF is one of the modern budget planning tools that attempt to provide this link by medium-term budget planning, based on public policies. Thus, the article aims to analyze the MTEF reform in the world and the appropriateness of this reform in Republic of Moldova.

Keywords: *budget, budget planning, MTEF, MTBF, MTEF, aggregate fiscal discipline, investment efficiency, effective service delivery etc.*

Bugetul public trebuie privit ca un plan de management public. Bugetarea și formularea corectă a politicilor necesită o abordare ambițioasă. Iată de ce sunt necesare sisteme care să facă guvernele conștiente de impactul financiar al deciziilor lor și, în același timp, să devină mai responsabile. Totuși, „este greșită încercarea de a combina toate procedurile de formulare a politicii cu procesul bugetar însuși (așa cum s-a ambiționat, într-o oarecare măsură, PPBS)” [1, p.146]. O încercare mult mai reușită în acest sens o reprezintă planificarea bugetului pe termen mediu, practica bugetară cunoscând mai multe instrumente, cunoscute drept Cadre pe Termen Mediu (CTM), care includ următoarele tipuri de documente de planificare, cum sunt: Cadrul Fiscal (Financiar) pe Termen Mediu (CFTM), Cadrul de Cheltuieli pe Termen Mediu (CCTM) și Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) [1, p.444]. Necesitatea planificării pe termen mediu este argumentată prin faptul că majoritatea politicilor durează mai mult decât un an și legătura dintre acestea și resursele necesare nu poate fi asigurată prin planificarea anuală.

Conform Ministerului Finanțelor, CBTM reprezintă un document de planificare strategică a bugetului, prin care se stabilesc obiectivele politicii bugetar-fiscale și se determină cadrul de resurse și cheltuieli ale bugetului public național și ale componentelor acestuia în perspectiva de trei ani (pe anul bugetar următor și estimările pentru doi ani ulteriori) [10, p.9].

O altă explicație este cea dată de FMI, conform căreia CBTM reprezintă un cadru pentru integrarea politicilor fiscale și bugetare pe termen mediu prin integrarea unui sistem de prognoză financiară agregată și a unui proces disciplinat de menținere de către ministere a estimărilor bugetare detaliate pe termen mediu care reflectă politicile guvernamentale [7, p.112].

Conform experților programului SIGMA, R.Allen și D.Tommasi, CBTM este un cadru care include previziunile cheltuielilor și veniturilor guvernamentale pe termen mediu (în general, pe 3-5 ani) [1, p.444]. Aceiași economiști definesc CCTM ca componenta de cheltuieli a CBTM, iar CFTM – ca previziuni agregate privind veniturile, cheltuielile și finanțarea pe termen mediu.

O altă opinie au, însă, Gabriel Filc și Carlos Scartascini, experți ai IDB. Dâșii afirmă că ceea ce este comun tuturor CTM sunt prognozele macroeconomice (care includ în principal prognozele privind creșterea economică și veniturile fiscale), care sporesc transparența politicii fiscale și estimările de fluxuri financiare.

Totodată, ceea ce grupează aceste documente financiare în trei categorii distincte sunt categoriile de informații financiare prognozate. Astfel, după părerea lor, CTM cu cele mai puține prognoze este CFTM. Acesta reprezintă prima etapă necesară pentru CCTM. De obicei, conține declarații privind obiectivele politicii fiscale și un set integrat de prognoze și obiective macroeconomice pe termen mediu [8, p.2]. Indicatorul macroeconomic de bază urmărit este datoria publică, exprimată ca pondere în PNB, ceilalți indicatori macroeconomici (așa ca PNB, nivelul inflației, volumul cheltuielilor agregate) fiind dependenți de indicatorul de bază. Urmează apoi CBTM, care include, pe lângă prognozele CFTM, și estimări detaliate ale cheltuielilor pe termen mediu conform clasificării funcționale, economice, precum și pe ministere și alte unități administrative. Obiectivul acestui document, pe lângă asigurarea disciplinei fiscale agregate, este de a asigura o anumită predictibilitate a cheltuielilor pe unități administrative. De fapt, CBTM este cel mai des răspândit tip de CCTM [8, p.2]. În final, CCTM este un document de prognoză financiară mai evoluat, care include și elemente bugetare pe bază de program, orientat spre rezultate. Acesta este destinat sporirii eficienței cheltuielilor publice. Acest tip de document financiar poate cuprinde diferite niveluri de detalieri a cheltuielilor publice, însă, spre deosebire de CBTM, aceste prognoze ale cheltuielilor sunt grupate și pe programe de cheltuieli [2, p.5-6]. Diferențele dintre CCTM, CBTM și CFTM sunt prezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1

Cadrul fiscal, bugetar și de cheltuieli pe termen mediu

Nivel		Prognoze		
CCTM	CBTM	CFTM	Prognoze ale PNB	
			Prognoze ale inflației	
			Prognoze agregate ale veniturilor	
			Prognoze agregate ale cheltuielilor	
				Prognoze detaliate ale veniturilor
				Prognoze ale cheltuielilor pe unități administrative
				Prognoze ale cheltuielilor conform clasificăției funcționale
				Prognoze ale cheltuielilor conform clasificăției economice
				Prognoze ale cheltuielilor conform clasificăției programelor
				Indicatori de rezultate

Sursa: Adaptat de autori în baza sursei [2, p.6].

Totodată, trebuie de menționat că experții Băncii Mondiale utilizează termenul CCTM pentru a defini toate categoriile de CTM, grupând aceste instrumente financiare la fel în trei categorii, și anume: Cadrul Fiscal (Financiar) pe Termen Mediu (CFTM), care conține estimări ale cadrului de resurse disponibile și ale nivelului agregat al cheltuielilor, fiind orientat spre disciplina financiară agregată; Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM), care, pe lângă prognozele incluse în CFTM, cuprinde o detaliere a cheltuielilor, combinând bugetarea de sus în jos, care constă în stabilirea limitelor de cheltuieli pe sectoare, cu bugetarea de jos în sus, prin estimarea costurilor diferitelor acțiuni de către ordonatorii de credite, accentul fiind pus pe eficiența alocativă; și Cadrul de Performanță pe Termen Mediu (CPTM), care pune accent și pe eficiența tehnică a programelor de cheltuieli.

Mai mult ca atât, unii economiști nu fac diferența dintre CCTM și CBTM, în multe cazuri, probabil, din cauza că termenul „bugetar” presupune o sferă de cuprindere mai mare decât termenul „de cheltuieli”; în loc de CCTM sau CPTM este utilizat termenul CBTM, avându-se totuși în vedere un instrument care include bugetarea pe bază de program. De aceea, în continuare vom utiliza termenul CCTM, care este, deci, unul mult mai corect.

Conceptul CCTM își are originea în țările vest-europene, care au cele mai mari tradiții în acest sens. Primele tendințe de planificare pe termen mediu s-au conturat în anii '60 - '70 ai secolului XX în Germania și Marea Britanie, unde erau utilizate prognoze pentru mai mulți ani care să ajute la luarea unor decizii pentru finanțarea politicilor. Situația se modifică spre mijlocul anilor '80, în contextul reformei managementului finanțelor publice promovate în țările democratice din Europa de Vest, când CCTM capătă noi valențe, fiind utilizat ca instrument de control al cheltuielilor viitoare. Printre primele țări care au aplicat CCTM în procesul bugetar sunt Noua Zeelandă, Marea Britanie și Australia (1982) [3, p.3; 2, p.11-12].

Stabilirea prin Tratatul de la Maastricht a unor obiective fiscale de îndeplinit a oferit un stimul pentru implementarea acestui instrument de planificare bugetară în țările membre ale UE în decursul anilor '90. De aceea, nu este surprinzător faptul că actualmente majoritatea țărilor membre ale UE utilizează CCTM. Totodată, acest instrument de planificare bugetară a reprezentat ideea centrală a reformelor bugetare promovate de DFID și Banca Mondială în țările din Asia de Sud-Est, Africa Centrală și Europa de Sud-Est (Tab.2).

Tabelul 2

Extinderea practicii CCTM în țările în curs de dezvoltare

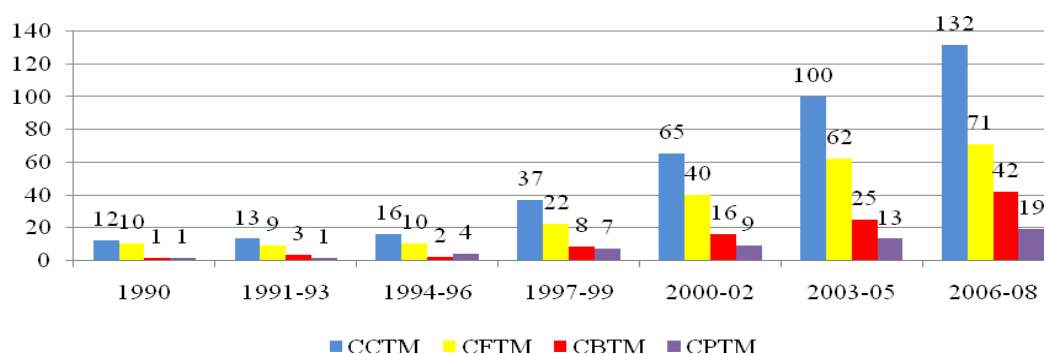
Europa Centrală și de Est		America Latină		Asia		Africa	
Armenia	1999	Argentina	1999	Nepal	2002	Uganda	1992
Albania	2000	Brazilia	2000	Indonezia	2004	Ghana	1996
Bosnia	2000	Chile	2000	Singapore	2004	Malawia	1996
Serbia	2002	Peru	2000	Coreea de Sud	2005	Guinea	1997
Moldova	2002	Venezuela	2000	Vietnam	2005	Africa de Sud	1997
Azerbaidjan	2003	Ecuador	2002	Thailanda	2006	Mozambic	1997
Georgia	2005	Mexic	2002	Mongolia	2007	Tanzania	1998
Rusia	2006	Guatemala	2003	Kazahstan	2008	Kenya	1998
		Honduras	2003	Cambodgia	2008	Gabon	1998
		Columbia	2006	Tadjikistan	2008	Ruanda	1999
		Nicaragua	2006			Namibia	2000
		Paraguay	2006			Burkina Faso	2000
		Costa Rica	2008			Benin	2001
		R. Dominicană	2008				

Sursa: Elaborat de autori în baza surselor [3, p.3], [5, p.72], [4, p.51-52].

CCTM și regulile financiare au început a fi introduse atunci când necesitatea de disciplină fiscală a devenit o problemă majoră, în perioada deficitelor fiscale persistente și a unei datorii publice în creștere. Deseori deficitul erau cauzate de trendul ascendent al creșterii cheltuielilor publice, mai ales în perioada de după război, dominată de o concepție keynesistă despre rolul statului în economie și o politică de sorginte socialistă. Astfel, motivul principal pentru introducerea CCTM constă în „necesitatea unui control mai eficient asupra cheltuielilor publice” [6, p.8].

Conform datelor Băncii Mondiale, prezentate în Figura 1, în decursul ultimilor peste 20 de ani mai mult de 130 de țări ale lumii au adoptat CCTM ca instrument de sporire a performanței bugetare, reformele CCTM urmărind realizarea a trei obiective:

- 1) consolidarea disciplinei bugetar-fiscale generale prin stabilirea unui cadru macrobugetar realist pentru fundamentarea bugetelor anuale;
- 2) sporirea eficacității cheltuielilor bugetare prin asigurarea unei legături mai bune între prioritățile strategice de politici și alocarea resurselor și
- 3) asigurarea previzibilității politicii bugetar-fiscale și a cadrului de resurse disponibile pentru planificarea și implementarea programelor multianuale de cheltuieli.

Fig.1. Extinderea practicii CCTM în țările lumii.

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor Băncii Mondiale.

Aceste obiective sunt menționate și în manualul Băncii Mondiale privind gestiunea cheltuielilor publice, fiind totodată o reformulare a celor trei funcții (controlul resurselor publice, planificarea alocării de resurse și managementul resurselor) care au impulsionat reforma bugetară pe parcursul ultimilor peste 100 de ani [11, p.17]. Totodată, aceste trei obiective corespund celor trei tipuri de CCTM.

1. *Disciplina financiară agregată.* Disciplina financiară se referă la controlul eficace asupra agregatelor bugetare (venituri, cheltuieli, deficitul și finanțarea acestuia) și este singurul obiectiv la macronivel, fiind, probabil, cel mai important obiectiv urmărit. Acest control se poate realiza pe mai multe căi. În primul rând, disciplina vine din orizontul de timp mai îndelungat pentru care este planificată politica bugetar-fiscală. Prin asumarea unui cadru de cheltuieli pe termen mediu se creează o precondiție pentru o informare adecvată a factorilor de decizie pentru promovarea unor politici publice bine fundamentate, realiste și operative. O informare corectă permite Guvernului și Parlamentului să privească în perspectivă o decizie sau alta, ceea ce oferă posibilitatea de a ține cont de efectele nedorite ale unei politici bugetar-fiscale și de a le evita. În al doilea rând, este vorba despre asumarea de către Guvern a unor obiective pe termen mediu privind nivelul agregat al veniturilor și al cheltuielilor, dimensiunea datoriei publice și a deficitului bugetar, care trebuie să fie respectate pe parcursul exercițiului bugetar.

2. *Eficiență în procesul de alocare.* Alocările cheltuielilor bugetare între și în cadrul sectoarelor ar trebui să reflecte și să fie consecvente cu politicile și prioritățile Guvernului. Resursele trebuie să fie realocate într-un mod progresiv de la programele neprioritare la cele prioritare, de la programele mai puțin eficiente la acele cu un efect mai înalt [9, p.2]. Comparativ cu procesul bugetar anual, procesul de alocare a resurselor în cadrul CCTM este unul mult mai complex și presupune o combinație a macrobugetării și a microbugetării prin prisma următoarelor trei componente [11, p.48]:

O abordare de sus în jos constând în stabilirea plafoanelor sectoriale inițiale de cheltuieli care corespund priorităților Guvernului și în notificarea ministerelor de resort cu privire la aceste limite de cheltuieli și instrucțiuni privind elaborarea bugetelor sectoriale. Rolul Ministerului Finanțelor este dominant în această parte a procesului, dar acesta trebuie să se consulte cu Guvernul în privința deciziilor-cheie privind politicile.

O abordare de jos în sus constând în formularea și calcularea costurilor programelor de cheltuieli sectoriale în cadrul limitelor de cheltuieli stabilite. Această parte a procesului bugetar trebuie plasată sub responsabilitatea ministerelor de resort.

Mecanisme de reiterare și reconciliere. Constau în contrapunerea celor două componente menționate anterior: a resurselor identificate de Ministerul Finanțelor și a necesităților de finanțare determinate de principalii executori bugetari. Desigur, acestea reprezintă cea mai dificilă activitate din cadrul procesului, putând duce la întâzieri în elaborarea bugetului, mai ales dacă structura programului este diferită de cea administrativă. Trasarea programelor și a organizațiilor responsabile poate fi făcută cu ajutorul computerului, însă negocierile bugetare privind programele necesită timp și trebuie organizate de centrul responsabil de deciziile de politici din cadrul aparatului guvernului.

3. *Eficiență tehnică.* Executorii de buget trebuie să identifice economii în urma utilizării eficiente a resurselor pentru a presta serviciile publice la un cost mai redus, astfel eliberând resurse și direcționându-le spre finanțarea noilor inițiative [9, p.2]. Acest concept combină noțiunile de eficiență și eficacitate.

CCTM se focusează asupra următoarelor elemente ale procesului bugetar:

- analiza tendințelor macroeconomice recente și prognoza indicatorilor macroeconomici pe termen mediu care influențează veniturile bugetare;
- politica fiscală pe termen mediu și obiectivele de administrare fiscală;
- prognoza veniturilor publice pe termen mediu pe principalele tipuri de venituri publice;
- politica datoriei publice și obiectivele strategice;
- deficitul bugetar și prognoza surselor de finanțare a acestuia;
- prognoza cheltuielilor bugetului public național în cadrul de resurse disponibil estimat;
- prognozele de cheltuieli pe sectoare și autorități publice centrale;
- strategiile sectoriale de cheltuieli elaborate în conformitate cu prioritățile strategice de politici și plafoanele de cheltuieli [9, p.2].

Conform experților Băncii Mondiale, elaborarea CCTM presupune un proces de planificare strategic, continuu, integrat și orientat de sus în jos, care constă din șapte etape prezentate în Figura 2. Totodată, acest proces prezintă anumite particularități de la țară la țară. Conform proiectului Setului privind elaborarea,

aprobarea și modificarea bugetului, în Republica Moldova elaborarea CCTM presupune parcurgerea a cinci etape [10, p.17-20]:

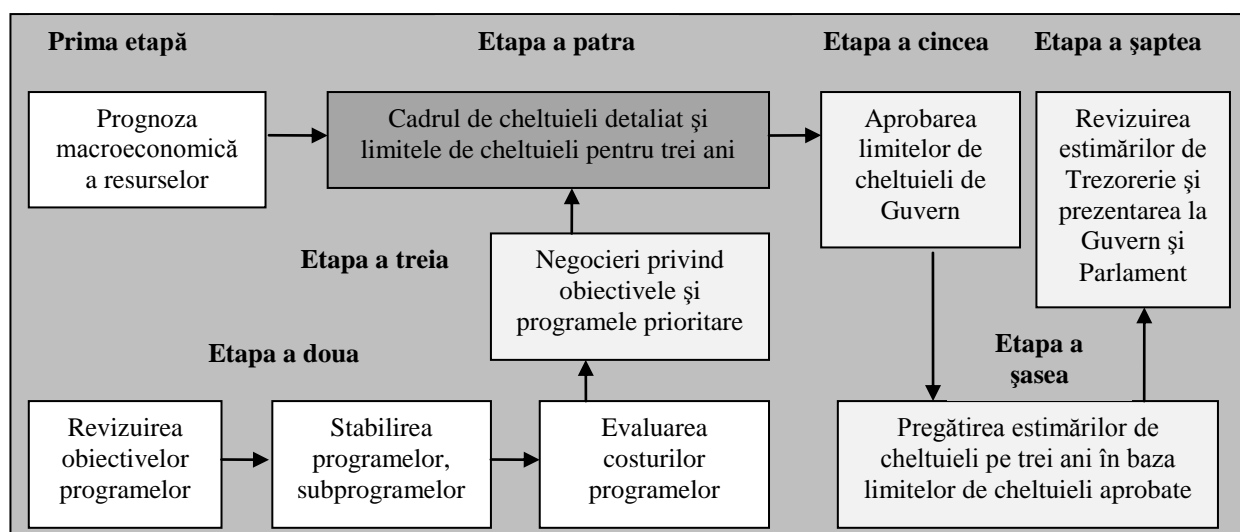

Fig.2. Fazele CCTM.

Sursa: Tradus de autori în baza [11, p.51].

I. *Lansarea procesului CCTM*, care constă din evaluarea procesului CCTM din anul precedent și stabilirea componenței grupurilor sectoriale de lucru, care vor fi responsabile de elaborarea strategiilor sectoriale de cheltuieli.

II. *Elaborarea cadrului macrobugetar*. Prognoza cadrului de resurse se face de către Ministerul Finanțelor în baza prognozei macroeconomice elaborate de către Ministerul Economiei și a estimării surselor de finanțare interne și externe, reieșind din obiectivele politicii fiscale și vamale, ale politicii în domeniul datoriei de stat, precum și din pronosticul mijloacelor ce vor fi acumulate din privatizarea bunurilor proprietate a statului. Cadrul macrobugetar conține următoarele prognoze: ale veniturilor publice, inclusiv pe principalele tipuri de venituri, volumul total al cheltuielilor, deficitul/excedentul bugetar și prognoza surselor de finanțare a acestuia.

Cadrul macrobugetar este unul dintre elementele de bază de la care se pornește elaborarea strategiilor sectoriale de cheltuieli. Stabilirea obiectivelor politicii bugetar-fiscale pe câțiva ani oferă astfel un cadru pentru formularea bugetului, permite Guvernului să-și declare în mod clar politica bugetar-fiscală, iar legislativului și electoratului să monitorizeze implementarea politicii guvernamentale și, în final, face Guvernul responsabil atât politic, cât și financiar.

III. *Analiza priorităților de politici și determinarea limitelor de cheltuieli*. Limitele de cheltuieli reprezintă estimări ale volumului maxim de resurse, pentru diferite niveluri de dezagregare. Ca structură, limitele de cheltuieli sectoriale includ două elemente constitutive: linia de bază, care cuprinde costurile pe termen mediu ale politicilor existente și reflectă volumul resurselor necesare pentru menținerea performanței actuale a programelor de cheltuieli în curs de desfășurare și costurile inițiativelor de politici noi, care reflectă resursele disponibile pentru implementarea inițiativelor de politici noi. Limitele de cheltuieli se elaborează pentru trei ani consecutivi – limita pentru primul an servește ca bază pentru elaborarea bugetelor anuale pe anul bugetar viitor, iar limitele pentru următorii doi ani bugetari au caracter indicativ și servesc drept bază pentru următorul ciclu de planificare bugetară.

Procesul de stabilire a limitelor în procesul de elaborare a bugetului este orientat de sus în jos prin dezagregare. Dezagregarea limitelor de cheltuieli, în dependență de etapa procesului bugetar, se produce: pe sectoare, pe bugetele componente ale BPN, inclusiv se determină transferurile interbugetare, și pentru bugetul de stat – pe APC, incluzând, în caz de necesitate, limite pe anumite categorii economice de cheltuieli, dacă acestea sunt de interes strategic și necesită a fi asigurat controlul lor [10, p.58].

Stabilirea limitelor de cheltuieli reprezintă faza de repartizare de sus în jos a resurselor financiare publice. La rândul lor, strategiile sectoriale de cheltuieli reprezintă o repartizare de jos în sus, ministerele fiind mai

bine informate despre problemele existente în fiecare sector și deci mai competente în repartizarea resurselor în cadrul sectorului. Limitele preliminare de cheltuieli constituie baza pentru elaborarea strategiilor sectoriale de cheltuieli.

IV. *Analiza sectorială și elaborarea strategiilor sectoriale de cheltuieli.* Strategiile sectoriale de cheltuieli reprezintă un set de programe de cheltuieli, estimate pe un termen de trei ani, în cadrul unui sector al bugetului public național. Noțiunea de sector cuprinde ansamblul de instituții sau activități specifice, care au scopuri comune. În contextul CCTM, sectoarele corespund grupurilor principale prevăzute de clasificarea funcțională a cheltuielilor bugetare. Anume strategiile sectoriale reprezintă acel element al CCTM ce asigură corelarea dintre documentele de planificare financiară cu strategia de dezvoltare [10, p.94]. Strategiile sectoriale se focusează asupra identificării priorităților de cheltuieli la nivel de sector și a implicațiilor acestora pentru alocările de resurse în cadrul sectorului.

V. *Aprobarea CCTM.* Etapa respectivă constă în prezentarea la Guvern și Parlament spre aprobare și, respectiv, adoptare a proiectelor de legi privind limitele macrobugetare pe termen mediu și privind modificarea și completarea unor acte legislative.

Sintetizând cele expuse anterior, întregul proces poate fi prezentat după cum urmează:

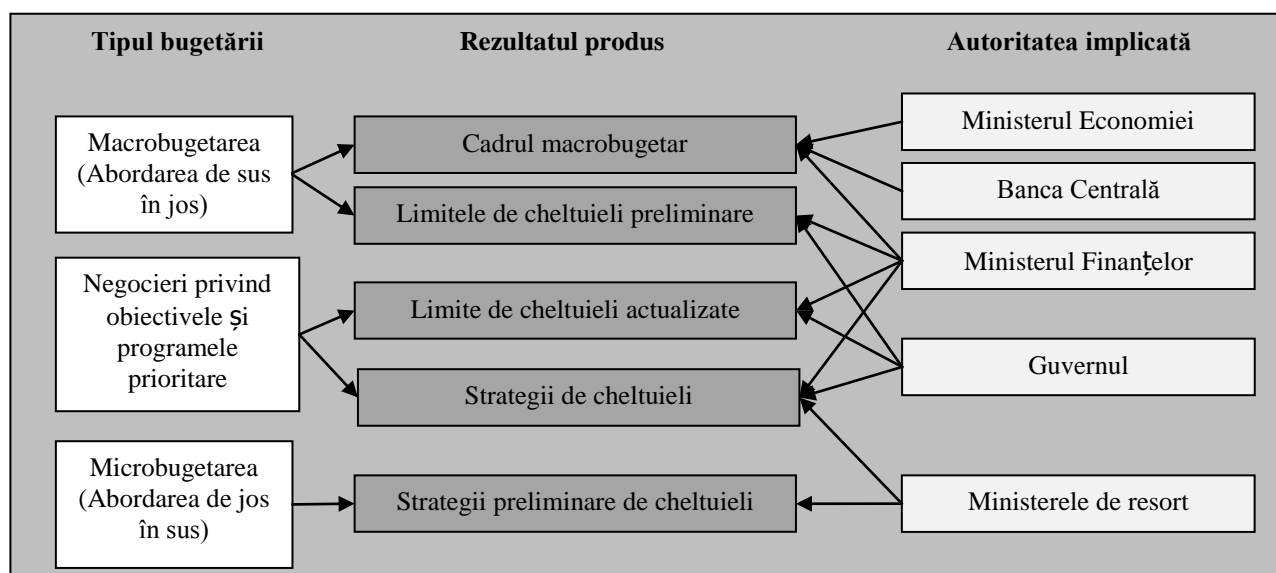

Fig.3. Sinteza procesului CCTM.

Sursa: Elaborată de autori.

Din analiza etapelor procesului CCTM putem conchide că cel mai mare volum de lucru presupune: 1) elaborarea cadrului macrobugetar, care constă în estimarea disponibilului de resurse, fiind probabil cea mai responsabilă etapă a procesului; 2) stabilirea limitelor de cheltuieli pe sectoare, aceste două etape reprezentând macrobugetarea, cel mai mare volum de muncă fiind concentrat la Ministerul Finanțelor și 3) elaborarea strategiilor sectoriale de cheltuieli de către executorii primari, adică ministerele de resort, al căror obiectiv constă în asigurarea corelării dintre buget și politicile stabilite în cadrul fiecărui sector. Este important de asemenea de a menționa că o strategie este constituită din mai multe programe de cheltuieli, CCTM punând accent pe bugetarea pe bază de program. Procesul CCTM reprezintă prima fază a ciclului bugetar, considerată drept bază pentru elaborarea bugetului anual. Respectiv, primul an din prognozele CCTM este identic bugetului anual care urmează a fi adoptat, documentul CCTM însoțind proiectul bugetului de stat în Parlament.

Deci, putem concluziona că procesul CCTM este un proces complex, care implică un număr mare de subiecți, ca: Ministerul Finanțelor, Ministerul Economiei, Banca Centrală, ministerele de resort, Guvernul, diferite comisii și grupuri de lucru. De aceea, instituirea acestui proces, trasarea calendarului de lucru, a responsabilităților, antrenarea și disciplinarea celor implicați în proces sunt măsuri a căror realizare necesită timp. Astfel, agenda acestor reforme este foarte încărcată. În scopul realizării transferului de la sistemele de planificare bugetară anuală, bazate pe categorii de cheltuieli, către sisteme de bugetare pe termen mediu, bazate pe politici și performanță, este evident necesară revizuirea întregului proces bugetar și a calendarului

de pregătire a bugetului de stat. Implementarea acestor reforme necesită introducerea de noi pași în procedurile bugetare, de noi documente, de noi instrumente de planificare și raportare, de noi proceduri de dezbateră și de luare a deciziilor, de noi sisteme de contabilitate etc. Reformarea procesului de planificare a bugetului public este, deci, un proces complicat și de durată, însă unul absolut necesar. Totuși, nu trebuie să se facă abuz de beneficiile reformei. Acest mod de planificare a bugetului nu este un „tratament” care ar rezolva absolut toate problemele finanțelor publice. Lucrul asupra reformei nu trebuie să se concentreze doar la Ministerul Finanțelor. Responsabile de reușita acestor schimbări se fac și celelalte autorități ale administrației publice centrale implicate în procesul bugetar. Pentru implementarea completă a planificării pe termen mediu a bugetului și a elementelor de bugetare în bază de programe este necesară o modificare fundamentală a culturii administrative, și aceasta nu poate fi realizată nici ușor, nici rapid.

Bibliografie:

1. ALLEN, R., TOMMASI, D. *Administrarea cheltuielilor publice, Manual de referință pentru țările în tranziție*. OCDE, 2001. [accesat 30.03.2013] Disponibil: <https://www1.oecd.org/site/sigma/publicationsdocuments/39367679.pdf>
2. FILC, G., SCARTASCINI, C. *Is Latin America on the Right Track? An Analysis of Medium-Term Frameworks and the Budget Process*. *IDB working paper series*, 2010. [accesat 13.08.2012] Disponibil: <http://www.iadb.org/res/publications/pubfiles/pubIDB-WP160.pdf>
3. *Ghidul „Ce este CCTM?”*. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, Chișinău, 2006. http://www.minfin.md/common/middlecost/middlecostim/cgneral/Ce_este_CCTM.pdf. [accesat 10.02.2013]
4. GRAYSON, C. *Education MTEF: Approaches, Experience and Lessons from Nine Countries in Asia*. Bangkok, 2010. <http://www.scribd.com/doc/59387738/UNESCO-Asia-Pacific-Education-System-Review-Series-3-9789292233518>. [accesat 04.04.2013]
5. *Greening Public Budgets in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia*. OECD, 2011. [accesat 09.04.2013] Disponibil: <http://www.oecd.org/russia/greeningpublicbudgetsineasterneuropecaucasusandcentralasia2011.htm>
6. LUNDBACK, E.J. *Medium-Term Budgetary Frameworks – Lessons for Austria from International Experience*. FMI, 2008. [accesat 13.08.2012] Disponibil: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp08163.pdf>
7. *Manual on Fiscal Transparency*. Washington DC: IMF, [accesat 04.04.2013] Disponibil: <http://www.imf.org/external/np/pp/2007/eng/101907m.pdf>
8. *Medium Term Expenditure Frameworks – panacea or dangerous distraction?* In: *OPM Review*, 2000. [accesat 15.03.2013] Disponibil: <http://siteresources.worldbank.org/INTPEAM/Resources/OPMMTEFReview.pdf>
9. *Ordinul ministrului Finanțelor nr.83 din 22 septembrie 2008 cu privire la Îndrumarul metodologic pentru elaborarea Cadrului de cheltuieli pe termen mediu*. www.mf.gov.md [accesat 04.04.2013]
10. *Proiectul Setului metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului*. [accesat 03.04.2013] Disponibil: http://www.mf.gov.md/common/instruirea/Setul_metodologic_martie_2012.pdf
11. *Public expenditure management handbook*. Washington: The World Bank, 1998, [accesat 03.04.2013] Disponibil: <http://www1.worldbank.org/publicsector/pe/handbook/pem98.pdf>

Prezentat la 09.04.2013